

Nr 48.

Ankom till riksdagens kansli den 5 maj 1917 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts dels i punkt 11 under nionde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter, dels ock i punkt 19 framställda förslag i fråga om utbildningskurser för kvinnliga ladugårdsskötare i Norrland och Dalarna ävensom en i ämnet väckt motion.

1:o.

(1:a avd.)

I den till riksdagen den 13 januari 1917 avlåtna proposition angående statsverkets tillstånd och behov har Kungl. Maj:t under punkt 11 av nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att ifråga om ordinarie anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» vidtaga den förändring, att det däri ingående bestämda anslaget till lantbruksinstitutet m. m. och den del av detta anslag, som avser den lägre lantbruksundervisningen, minskas med det belopp av 100,000 kronor, som är bestämt till understöd åt vissa elever vid lantbruksskola, lantmannaskola, lanthushållsskola och fast undervisningskurs för småbrukare, samt att under anslagstiteln uppföres med beteckning »understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter», ett nytt förslagsanslag å 100,000 kronor, från vilket må, enligt av riksdagen prövade grunder och av Kungl. Maj:t utfärdade närmare bestämmelser, utgå understöd till elever vid nyssnämnda skolor och kurser samt till elever vid utbildningskurser för kvinnliga ladugårdsskötare i Norrland och Dalarna.

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 10 saml. 34 häft. (Nr 48—50.) 1

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

»Förfaringssättet för sökande och beviljande av understöd från nu ifrågavarande anslag är, såsom lantbruksstyrelsen framhållit, olika beträffande, å ena sidan, elever vid lantbruksskola i södra och mellersta Sverige samt helårskurs vid lantbruksskola i Norrland och Dalarna och, å andra sidan, elever vid övriga lägre lantbruksundervisningsanstalter.

Vid förstnämnda lantbruksskolor och helårskurser börjar undervisningen årligen den 1 november. Den tid, inom vilken sökande skall till skolstyrelsen ingiva ansökning att bli antagen till elev, är icke bestämd i de av Kungl. Maj:t utfärdade reglementen för dessa skolor utan fastställs av vederbörande skolstyrelse. I kungörelsen den 29 juni 1912 angående elevunderstöd är föreskrivet, att ansökning om erhållande av dylikt understöd skall, åtföljd av föreskrivna uppgifter och intyg, av sökande ingivas till skolstyrelsen i samband med inträdesansökningen. Redan före maj månads utgång skall emellertid skolstyrelsen ingiva till lantbruksstyrelsen sin till Kungl. Maj:t ställda ansökning om bidrag från anslaget till elevunderstöd. Huruvida skolstyrelsen redan då kan på grund av inkomna elevansökningar bilda sig någon tillförlitlig uppfattning om behovet av elevunderstöd vid skolan under nästa läsår, torde vara särdeles tvivelaktigt. Kan skolan ej detta, torde den få mera på en höft eller med ledning av tidigare erfarenhet beräkna det erforderliga beloppet. Lantbruksstyrelsen skall sedermera under juni månad till Kungl. Maj:t med eget utlåtande överlämna skolstyrelsernas anslagsansökningar, varefter Kungl. Maj:t bestämmer, huru stort sammanlagt belopp av anslaget, som inalles för hela riket må tagas i anspråk för elevunderstöd vid dessa skolor och kurser. Vad de från de inträdessökande till skolstyrelserna ingivna ansökningarna om elevunderstöd beträffar, granskas de av skolstyrelserna, som därefter till lantbruksstyrelsen meddela uppgift å de till elever antagna sökande, som ansetts böra komma i åtnjutande av statsunderstöd. Sedan dylika uppgifter inkommit till lantbruksstyrelsen från alla ifrågavarande lantbruksskolor, beviljar lantbruksstyrelsen understöden till de särskilda eleverna intill de i förberörda kungörelse den 29 juni 1912 bestämda högsta understödsbeloppen, i den mån den av Kungl. Maj:t för året härtill bestämda delen av anslaget lämnar tillgång därtill. Allt detta antages vara verkställt, innan kursen börjar. Sedan denna börjat, meddelar skolstyrelsen lantbruksstyrelsen uppgift å de stipendiater, som infunnit sig vid kursen. Medlen översändas efter ingången av påföljande kalenderår, av vars anslag de skola utgå, av lantbruksstyrelsen till skolstyrelsen. Ifall någon stipendiat uteblivit, kan lantbruksstyrelsen med jämkning i sitt föregående beslut till-

erkänna motsvarande understöd till annan elev, som föreslagits av skolstyrelsen men som ej kunnat få något, därför att medlen ej räckt till.

Lantbruksstyrelsen har nu anfört, att styrelsen icke hört några anmärkningar framställas mot detta sätt att fördela understöden. Systemet lider dock av vissa svagheter. Om icke den av Kungl. Maj:t för ändamålet bestämda andelen av anslaget räcker att bereda understöd åt alla de elever, som funnits vara förtjänta därav, måste antingen vissa elever bliva utan understöd eller ock understödsbeloppen reduceras. Även om naturligtvis icke någon absolut rätt att erhålla dylikt understöd med de i kungörelsen angivna högsta belopp tillkommer obemedlade eller mindre bemedlade elever, torde det dock få betraktas som ett missförhållande, ifall sådana elever, som verkligen fylla betingelserna, icke kunna på grund av anslagets knapphet erhålla sådant eller endast till väsentligt lägre belopp. Att Kungl. Maj:t skall kunna i förväg bestämma sagda andel just till det belopp, som sedermera i verkligheten visar sig behöfligt, kan emellertid icke gärna förutsättas, helst som skolstyrelsernas ansökningar, vilka tjäna till ledning för Kungl. Maj:ts beslut, torde, såsom ovan framhållits, vila på skäligen osäker grund.

De nu nämnda skolorna och kurserna, vilkas antal är av Kungl. Maj:t bestämt, skola enligt vederbörande reglementen hava plats för ett visst elevantal, och i allmänhet torde antalet elever vid dem hålla sig någorlunda konstant. De börja även sina kurser å viss bestämd tid av året. Helt annat är förhållandet beträffande de övriga skolor och kurser, vilkas elever kunna åtnjuta understöd från nu ifrågavarande anslag. Antalet sådana skolor och kurser ändras nämligen från det ena året till det andra och elevantalet växlar betydligt såväl i sin helhet som vid de särskilda undervisningsanstalterna. Härtill kommer, att kurserna vid dessa skolor kunna förläggas till vilken årstid som helst och att ibland flera kurser vid samma skola hållas under samma år. Av dessa förhållanden vållas, såsom lantbruksstyrelsen nu framhållit, stora svårigheter för ett rättvist och väl anordnat system för elevunderstödens fördelning.

Vid dessa sistnämnda undervisningsanstalter, nämligen lantmannaskolor, lantbruksskolor, teoretiska vinterkurser vid lantbruksskolor i Norrland och Dalarna samt fasta småbrukarkurser med särskilt antagna elever, tillgår för närvarande i avseende å elevunderstödens sökande och utdelande på nedan angivet sätt. Jag vill emellertid genast fästa uppmärksamheten på den principiella olikhet med de förut omnämda skolorna, som föreligger däruti, att understödsbeloppen icke här fästas vid vissa skolor eller kurser utan vid vederbörande hushållningssällskap och att de unga personer, som genom sitt hushållningssällskap erhålla

elevunderstöd, kunna begagna detta för deltagande i behörig kurs av det vid ansökningen uppgivna slaget var som helst i landet.

Hushållningssällskapens förvaltningsutskott skola, vart och ett för sitt område, före maj månads utgång till lantbruksstyrelsen ingiva till Kungl. Maj:t ställda ansökningar att från nästföljande års elevunderstödsanslag erhålla bidrag till sökande från hushållningssällskapets område. Att det härvid skall vara för sällskapen omöjligt att så långt i förväg, och innan understödsansökningar ännu infordrats från allmänheten, riktigt beräkna behovet av dylikt understöd, torde vara naturligt. Sedan lantbruksstyrelsen med eget utlåtande överlämnat dessa förvaltningsutskottens ansökningar till Kungl. Maj:t, bestämmer Kungl. Maj:t hur stor del av anslaget må, för varje hushållningssällskaps område för sig, användas till elevunderstöd dels vid lantmannaskolor, dels vid lanthushållsskolor, dels vid teoretisk vinterkurs som ovan nämnts och dels vid fast småbrukarkurs. Härigenom sönderdelas anslaget i en mängd småposter. Härav följer att — samtidigt som, liksom vid lantbruksskolorna, möjligheten föreligger, att anslagsbeloppet i sin helhet är för litet — det är alldeles givet, att varje enskild post för sig icke kan fullt riktigt motsvara det vid dess bestämmande ännu okända behovet. För att i någon mån råda bot härpå har Kungl. Maj:t under senare år medgivit, att om överskott skulle uppstå å något av de åt ett hushållningssällskap för elevunderstöd vid visst slag av skola eller kurs sålunda tilldelade beloppen, under det att behov av ytterligare understöd åt elever vid någon annan slags skola eller kurs av de nu ifrågakvarande förefunnes för *samma* sällskap, sällskapet må äga disponera överskottet för sistnämnda ändamål, med skyldighet att före den 1 juli under anslagsåret härom göra anmälan hos lantbruksstyrelsen. Härigenom kunna visserligen ojämnheterna till någon del avhjälpas *inom* de vederbörande sällskap beviljade bidragens sammanlagda belopp i den mån dessa räcka, men missförhållanden *mellan* de särskilda sällskapens totala bidragsbelopp beröras icke härav. Kungl. Maj:t har därför även förklarat, att, därest icke desto mindre besparing skulle uppstå å de av Kungl. Maj:t beviljade bidragsbeloppen, Kungl. Maj:t ville på anmälan av lantbruksstyrelsen fatta beslut ifråga om användningen av sådan besparing. Då detta icke kan ske förrän så långt fram på anslagsåret, att det visat sig, huruvida dylik besparing verkligen förefinnes, kan genom sistnämnda metod uppenbarligen endast en högst ofullkomlig utjämning åstadkommas. Den har emellertid årligen begagnats i viss utsträckning.

I fråga om fördelningen å särskilda elever av de elevunderstödsbelopp, som Kungl. Maj:t tillerkänt hushållningssällskapen, är stadgat,

att ansökning om sådant understöd för beivrande av kurs vid lantmannaskola, lanthushållsskola eller teoretisk vinterkurs vid lantbruksskola i Norrland och Dalarna skall, åtföljd av föreskrivna uppgifter och intyg, av sökande ingivas till vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott inom tid, som bestämmes av utskottet men som enligt kungörelsen bör sättas så, att underrättelse, huruvida ansökning blivit beviljad eller icke, kan komma sökanden tillhanda omkring två månader före början av den med ansökningen avsedda kurs. Såsom lantbruksstyrelsen nu meddelat, plägar emellertid kungörelse om infordrande av sådana ansökningar utfärdas av förvaltningsutskotten först sedan de fått besked om beloppet av de anslag, som Kungl. Maj:t beviljat, och därav följer, att tiden för underrättelsens meddelande framskjutes. Ansökningarna prövas och understödsbeloppen fördelas därefter av förvaltningsutskotten. Lantbruksstyrelsen har icke, såsom vid förstnämnda slag av skolor är fallet, någon befattning därmed. Genom denna anordning vållas vissa olägenheter. Att svårigen fullt lika principer skola kunna tillämpas inom de särskilda förvaltningsutskotten, synnerligast vid bedömandet av sökandes egenskap av obemedlad eller mindre bemedlad, synes vara självfallet. Då vidare de till de olika sällskapens förfogande ställda beloppen i olika mån förslå till behovens täckande — delvis beroende på sällskapens ansökningar och delvis på att antalet understödssökande är mycket växlande — följer härav, att stora ojämnheter mellan olika sällskap måste uppkomma, medförande att inom vissa sällskap utdelas understöd till större belopp och enligt mindre stränga kvalifikationsregler än inom andra och tvärt om. Detta är desto mer betänkligt, som elever från olika sällskaps områden sedan komma tillsammans i samma skolor. Den samtidiga prövning av samtliga elevers behov vid alla skolor inom hela landet, som beträffande eleverna vid lantbruksskolorna sker genom lantbruksstyrelsen och varigenom de tillgängliga medlen få antagas bliva, i den mån de räcka, rättvist och jämnt fördelade mellan de sökande, finnes alltså icke här. Det torde icke vara för mycket att säga, att härvidlag ett alltför stort spelrum lämnats åt slumpen. Till följd av att kurserna börja å olika tider av året kan också, såsom lantbruksstyrelsen även framhållit, inträffa, att eleverna vid de senare kurserna icke kunna erhålla något understöd, när medlen redan förbrukats vid de tidigare kurserna.

Sedan förvaltningsutskotten utsett stipendiater, meddela de lantbruksstyrelsen förteckning å dessa. Därefter avvaktar man, att stipendiaterna skola vinna inträde i någon skola eller kurs av det ifrågasvarande slaget, och när en dylik kurs börjat, skall vederbörande skolas föreståndare insända till lantbruksstyrelsen förteckning å de stipendiater,

som deltaga i kursen, samt uppgift å det förvaltningsutskott, som i varje fall beviljat understödet. Lantbruksstyrelsen får då kännedom om hur stipendiaterna lyckats bliva placerade, räknar ihop vad som tillkommer stipendiaterna vid varje skola och sänder beloppet till skolans styrelse, sedan anslagsåret ingått. Har någon stipendiat icke någonstades infunnit sig, besparas beloppet.

Om ansökning om understöd för bevistande av fast småbrukarkurs med särskilt antagna elever gälla andra regler. Dylika ansökningar inges till förvaltningsutskottet hos det hushållningssällskap, inom vars område kursen anordnats, men först efter kursens slut, varefter utskottet förskotterar medlen inom det av Kungl. Maj:t bestämda maximumbeloppet och sedermera får dem ersatta genom lantbruksstyrelsen. Härvid har man alltså frångått principen om föregående prövning. Understödsbeloppen erhålla härigenom en bättre fördelning.

De allvarliga olägenheter i fråga om elevunderstöden vid nu nämnda skolor och kurser, som nu av mig utvecklats och som i huvudsakliga delar blivit framhållna även av lantbruksstyrelsen, synas mig göra det nödvändigt att vidtaga ändringar i bestämmelserna om dessa understöd. För innehållet av sådana förändringar synes viss ledning kunna hämtas från bestämmelserna angående understöd åt elever vid folkhögskolor, desto hellre som dessa skolor flerstädes äro förenade med lantmannaskolor och andra lägre lantbruksundervisningsanstalter.

Beträffande anslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor gäller nu enligt kungörelsen den 16 juli 1915, att stipendium må tilldelas endast i folkhögskola intagen elev, som är obemedlad eller mindre bemedlad och som åtnjuter undervisning i kurs, för vilken bidrag av statsmedel utgår. Ansökning om anslag till stipendier skall ingivas till folkskolöverstyrelsen av vederbörande folkhögskolas styrelse beträffande vinterkurs före den 1 december och beträffande sommarkurs före den 20 maj, varvid skola fogas förteckning å de elever, som hos skolstyrelsen anmält sig till erhållande av stipendium, samt vissa uppgifter och intyg angående dessa elever. Folkskolöverstyrelsen meddelar därefter inom viss bestämd tid beslut rörande beloppet av det anslag, som skall tillkomma varje särskild folkhögskola, varefter detta efter skolstyrelsens beprövande fördelas bland de elever, som räknats med såsom behövande vid bestämmandet av samma anslag, dock under iakttagande av vissa i kungörelsen angivna regler. Beträffande folkhögskolornas stipendiatier förekommer alltså ingen föregående prövning, utan medlen disponeras endast för sådana elever, som redan äro intagna i folkhögskola. Vidare är att märka, att fördelningen sker av den centrala

myndigheten, folkskolöverstyrelsen, på en gång för vardera av vinterkursen och sommarkursen, under samtidigt övervägande av alla inkomna ansökningar, vilket i avsevärd mån förebygger ojämnhet. Då anslaget varit av bestämt anslags natur, har det emellertid i mån som relevantalet vid folkhögskolorna vuxit icke kunnat undvikas, att understöden icke kunnat utgå med fullt de belopp, som angivits i kungörelsen.

I vissa hänseenden företer detta system likheter med det nu beträffande elever vid lantbruksskolor tillämpade, såsom exempelvis ifråga om den samtidiga prövningen hos den centrala myndigheten av de inkomna ansökningarna. Den risk för misstag och ojämnhet, som ifråga om lantbruksskolorna uppkommer genom den föregående ansökningen från skolstyrelserna om erhållande av visst anslagsbelopp, förekommer däremot helt naturligt icke beträffande folkhögskolorna, då ju där hela anslaget är avsett till elever vid dessa och icke skall, såsom det nu ifrågavarande anslaget under nionde huvudtiteln, fördelas mellan flera slag av lägre undervisningsanstalter.

I jämförelse med förhållandena vid lantmannaskolor och de med dessa likställda undervisningsanstalterna föreligger först den skillnad, att något utseende av stipendiater, innan dessa vunnit inträde i skolan eller kursen, icke förekommer vid folkhögskolorna. Detta föregående utseende av stipendiater har ju ansetts såsom en eftersträfvansvärd fördel, men erfarenheten har visat, att det icke låter sig på tillfredsställande sätt genomföra i praktiken, och övergivandet av denna princip innebär därför icke någon förändring av större betydelse. Med det vid folkhögskolorna tillämpade systemet sammanhänger, att det är skolstyrelserna, som samla elevernas ansökningar och med ledning av dem göra framställning om anslag. En övergång till detta system skulle alltså sätta hushållningssällskapens förvaltningsutskott utanför frågan. Då väl utskotten näppeligen kunna ägna dessa ärenden annat än en mera formell granskning, torde detta icke innebära någon egentlig olägenhet, desto mindre som genom den prövning, som skulle äga rum hos den centrala myndigheten, antagligen större likformighet och mera enhetliga principer skulle göra sig gällande. Genom att för de kurser, som börja vid samma tid, alla frågor om elevunderstöd behandlas i ett sammanhang, vinnes också, att de tillgängliga medlen bliva jämnare fördelade i mån av behoven, så att exempelvis lika behövande elever vid samma kurs erhålla lika stort understöd. Att åt lantbruksstyrelsen uppdraga en sådan prövningsbefogenhet bör icke möta några betänkligheter och jag vill erinra, att folkskolöverstyrelsen redan erhållit dylik.

Beträffande understöden till elever vid fasta småbrukarkurser skulle omläggningen innebära jämförelsevis mindre förändringar.

Genom övergång till detta system skulle alltså avsevärda fördelar vinnas. Dock skulle, därest icke även en annan förändring vidtoges, betydelsefulla olägenheter kvarstå. Även för lantbruksstyrelsen skulle det, så länge anslaget är av bestämt anslags natur, möta oöverstigliga svårigheter att på sådant sätt handhava detsamma, att alla behövande erhöle understöd därav i någorlunda riktig proportion. Detta beror av att skolorna och kurserna äro av så många olika slag, börjande å olika tider av året samt med i hög grad växlande elevantal. Att avväga de första understödsutdelningarna så, att anslaget medger utdelande av understöd enligt samma principer även åt alla efterföljande kurser, om vilka man då saknar kännedom, är tydligtvis omöjligt. För stor frikostighet i början kan ställa de senare kursernas elever utan möjlighet att bekomma understöd. För stor njugghet i början är ej heller önskvärd, ty anslaget bör handhavas så, att understöden i så liten mån som möjligt behöva understiga stadgade, av riksdagen 1911 godkända maximibelopp och att sålunda de unga personer, som fylla förutsättningarna för understöd av detsamma, må kunna, så vitt möjligt, erhålla den som erforderlig befunna ekonomiska hjälpen vid sin utbildning. Alla dessa svårigheter skulle lösas, om anslaget förändras till förslagsanslag. Att en sådan förändring vid tidigare tillfällen icke funnits böra vidtagas, torde berott på, att det syntes mindre lämpligt att åt de många hushållningssällskapens förvaltningsutskott anförtro det detaljerade handhavandet av statsmedel av förslagsanslags natur, särdeles i så svårbedömda fall som då det gäller att avgöra, om en person skall anses såsom obemedlad, respektive mindre bemedlad, eller icke. För anslaget förändring till förslagsanslag synes mig den ovan förordade omläggningen av utdelningssystemet vara en förutsättning. Ty om det nuvarande systemet bibehölles och det bestämdes, att Kungl. Maj:t fortfarande skulle i förväg fördela förslagsanslaget i bestämda belopp för varje sällskap, skulle väl detta ske efter inkomna ansökningar från sällskapen, och dessa ansökningars större eller mindre befogenhet hade svårligen kunnat tillförlitligen bedömas i det outhärliga skicket, vari ärendet då ännu måste föreligga, och stora olägenheter skulle alltså kvarstå. Ifall däremot, såsom lantbruksstyrelsen nu föreslagit, systemet omkastas till en prövning av inkomna ansökningar om understöd till vissa bestämda, redan antagna elever och denna prövning sker genom det centrala ämbetsverket, lantbruksstyrelsen, anser jag, att förändringen till förslagsanslag icke längre bör möta avgörande betänkligheter. Jag vill framhålla, att chefen för ecklesiastik-

departementet förut denna dag hemställt om att anslaget till understöd åt folkhögskolelever må förändras till förslagsanslag. En sådan förändring är beträffande nu ifrågavarande anslag på grund av de många skoltyperna och de oliktidiga kurserna ännu mer av behov påkallad. Därest förslaget bifalles, torde det böra tillses, huruvida icke genom skärpning i bestämmelserna ökad trygghet må kunna vinnas, för att understöd icke må utgå till sådana elever, som på grund av ekonomiska förhållanden eller eljest icke böra erhålla sådant.

Föreskrifterna angående sättet för ansökningars ingivande och medlens fördelande böra uppenbarligen, efter det ytterligare förslag afgivits av lantbruksstyrelsen, beslutas av Kungl. Maj:t, varemot till riksdagen bör göras framställning om förändring av anslagets natur. Ehuru väl jag antager, att genom de nu av mig förordade förändringarna utgifterna från anslaget komma att ökas, och jag icke förbiser att, såsom lantbruksstyrelsen meddelat, vissa hushållningssällskap hittills måst av brist på anslagsmedel avsevärt nedsätta understödsbeloppen, anser jag dock, lika med lantbruksstyrelsen, det icke erforderligt att redan nu höja anslagets belopp, helst som hittills besparingar därå uppstått, utan torde härmed kunna anstå, tills erfarenheten visat, i vad mån en höjning må vara behöflig.

Lantbruksstyrelsens förslag att, om en skola av särskild anledning tillfälligtvis gått förlustig statsanslag till själva skolan, understöd till elever vid skolan likväl skulle kunna utgå från nu ifrågavarande anslag, finner jag mig däremot icke kunna understödja. Att på detta sätt, låt vara i undantagsfall, öppna möjlighet till statsunderstöd åt elever vid skolor, som måste anses såsom helt och hållet privata och icke äro förbundna att iakttaga gällande reglemente samt icke heller äro underkastade statsinspektion, synes mig kunna medföra betänkliga konsekvenser.

Däremot vill jag, som här nedan kommer att tillstyrka ett förslag av lantbruksstyrelsen om anslag å extra stat till anordnande av utbildningskurser för kvinnliga ladugårdsskötare i Norrland och Dalarna, gärna biträda förslaget, att understöd från nu ifrågavarande anslag böra kunna utgå till elever vid dylika kurser med högst 25 kronor till obemedlad och 15 kronor till mindre bemedlad elev för varje månad.»

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion nr 82 av herr Nilsson i Antnäs, däri hemställt, att riksdagen med bifall till vad Kungl. Maj:t föreslagit under punkt 11 i nionde huvudtiteln angå-

Motion.

ende understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter ville uttala sig för att dylikt understöd må kunna utgå även till elev vid ej statsunderstödd skola i det fall, att skolan under föregående år åtnjutit statsunderstödd och dess styrelse förbinder sig att under det läsår, som elevunderstödet avser, fortfarande ställa sig till efterrättelse det för vederbörande skolform gällande reglemente.

Rörande de skäl, som anförts till stöd för detta förslag, tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet.

Mot att det till elevstipendier avsedda beloppet under av Kungl. Maj:t föreslagen rubrik uppföres såsom särskilt anslag under ovannämnda anslagstitel synes utskottet intet vara att erinra.

Utskottet delar departementschefens uppfattning rörande lämpligheten av en omläggning ifråga om sättet för sökande och utdelning av understöd till elever vid ifrågavarande lägre lantbruksundervisningsanstalter i den riktning, som antytts i berörda statsrådsprotokoll. Då emellertid för vinnande av det med det tilltänkta förändrade utdelningssystemet avsedda ändamål jämväl enligt utskottets uppfattning torde vara erforderligt, att åt anslaget till elevunderstödd gives förslagsanslags natur, biträder utskottet Kungl. Maj:ts förslag härutinnan. Dock håller utskottet före, att till förhindrande av att anslagsbeloppet i följd härav i oskälig grad stegras bör tagas i övervägande, huruvida icke på sätt departementschefen även antytt vissa skärpningar böra vidtagas i gällande bestämmelser rörande ifrågavarande understöds utgående.

Utskottet, som här nedan kommer att tillstyrka en av Kungl. Maj:t gjord framställning om anslag å extra stat till anordnande av utbildningskurser för kvinnliga ladugårdsskötare i Norrland och Dalarna, har intet att erinra mot att understöd till i statsrådsprotokollet angivet belopp må från ifrågavarande anslag utgå jämväl till vissa elever vid sistberörda utbildningskurser.

Vad angår det i berörda motion framförda önskemålet så inser utskottet, att den omständigheten att statsbidrag till en skola av en eller annan anledning indrages kan såsom av motionären och jämväl lantbruksstyrelsen framhållits medföra olägenheter för de elever, som vunnit inträde i skolan i förhoppning om erhållande av statsunderstödd.

Mot det av lantbruksstyrelsen framställda förslaget att till undvikande av dessa olägenheter eftergiva fordran på att för erhållande av elevunderstödd eleven skall åtnjuta undervisning vid med statsmedel understödd skola, till vilket förslag motionären i huvudsak anslutit sig,

har av departementschefen i hans yttrande till berörda statsrådsprotokoll emellertid framhållits allvarliga betänkligheter.

Under frambällande att den vanligaste anledningen till statsbidragets förlust vore att vederbörande skola icke lyckats erhålla det i gällande reglemente föreskrivna minimiantalet elever har motionären i anledning av departementschefens berörda yttrande föreslagit, att elevunderstöd ej måtte få utgå till elever vid andra icke statsunderstödda skolor än sådana, som under föregående år åtnjutit statsunderstöd, och vilkas styrelse förbunde sig att, även om ej statsunderstöd kunde erhållas, fortfarande ställa sig det för vederbörande skolform fastställda reglemente till efter rättelse.

Utskottet vill här erinra, att riksdagen vid tillkomsten av bestämmelsen om visst minimiantal elever icke förbisett, att olägenheter av den art, varom motionären talar, därav skulle kunna uppstå. Sålunda har Kungl. Maj:t såsom jämväl framgår av gällande författningar rörande anslag till lantmanna- och lanthushållsskolor av den 29 juni 1912 och den 18 juni 1915 medgivits rätt att på grund av särskilda omständigheter bevilja statsunderstöd, oaktat villkoren i fråga om elevantal icke äro uppfyllda.

Vid sådant förhållande och då det enligt vad berörda statsrådsprotokoll ger vid handen torde höra till sällsyntheterna, att en skola gått miste om förut innehaft statsunderstöd, synes utskottet anledning icke förefinnas att tillstyrka förändring av gällande bestämmelser i det avseende motionären tänkt sig.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må med avslag å herr Nilsson i Antnäs ifrågavarande motion och med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning i fråga om ordinarie anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» vidtaga den förändring att det däri ingående bestämda anslaget till lantbruksinstitutet m. m. och den del av detta anslag, som avser den lägre lantbruksundervisningen, minskas med det belopp av 100,000 kronor, som är bestämt till understöd åt vissa elever vid lantbruksskola, lantmannaskola, lanthushållsskola och fast undervisningskurs för småbrukare, samt att under anslagstiteln uppföres med beteckning »understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter» ett nytt förslagsanslag å 100,000 kronor,

från vilket må, enligt av riksdagen prövade grunder och av Kungl. Maj:t utfärdade närmare bestämmelser, utgå understöd till elever vid nyssnämnda skolor och kurser samt under förutsättning av bifall till vad här nedan under punkt 2 hemställes till elever vid utbildningskurser för kvinnliga ladugårdsskötare i Norrland och Dalarna.

2:o.

I statsverkspropositionen har Kungl. Maj:t vidare under punkt 19 föreslagit riksdagen att till anordnande av utbildningskurser för kvinnliga ladugårdsskötare i Norrland och Dalarna i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet tillstyrkt plan å extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag av 7,000 kronor.

Med anledning av en inom riksdagen väckt motion anhöll 1916 års riksdag i skrivelse den 24 maj 1916, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och på vad sätt utbildningskurser borde anordnas för kvinnliga ladugårdsskötare i Norrland och Dalarna, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill en sådan utredning kunde föranleda. För egen del anförde riksdagen i nämnda skrivelse, att betydelsen speciellt för Norrland av en rationell kreatursskötsel syntes med hänsyn till den roll denna näringsgren spelade i de nordligaste delarna av vårt land ligga i öppen dag. Åtgärder, som vore ägnade att främja densamma, borde därför uppmuntras. Att de personer, som skulle handhava kreaturens skötsel, borde vara fullt kvalificerade för detta sitt för näringens utveckling viktiga arbete, syntes även uppenbart. Vid det förhållande att, enligt vad som blivit upplyst, i Norrland i regel icke förekomme manliga kreatursskötare, synes det i motionen framställda förslaget om kursers anordnande för utbildande av kvinnliga sådana vara nog så väl motiverat. Riksdagen insåge också behovet av att åtgärder vidtoges för lösandet av denna för Norrland och Dalarna utom allt tvivel mycket viktiga fråga. Av vad motionärerna i ämnet anført syntes framgå, att dessa utgått från att de sålunda ifrågasatta utbildningskurserna skulle organiseras fristående i överensstämmelse med de kurser, som enligt vad ovan nämnts för närvarande anordnades för utbildande av ladugårdsförmän. Huruvida emellertid det åsyftade målet, som förutom utbildande av skickliga ladugårdssköterskor även vore att hos kvinnorna väcka intresse för denna betydelsefulla verksamhetsgren inom lantushållningen, härigenom skulle ernås, syntes kunna ifrågasättas. Anordnande av grund-

ligare sådana kurser i samband med undervisningen vid lanthushållsskolorna syntes riksdagen däremot vara en väg, på vilken man säkrare syntes kunna vinna vad man uti ifrågavarande avseende önskade. Emellertid ansåge riksdagen i likhet med motionärerna, att det föreliggande spørsmålet tarvade utredning.

På grundvalen av den utredning, som sålunda verkstälts, har det nu föreliggande förslaget framkommit. Utredningen återfinnes å sid. 68—70 i statsrådsprotokollet, och tillåter sig utskottet hänvisa härtill.

Departementschefen har till berörda statsrådsprotokoll anfört följande:

»I likhet med samtliga de hushållningssällskapens förvaltningsutskott, som blivit i ärendet hörda, samt lantbruksstyrelsen anser jag den i riksdagens ifrågavarande skrivelse berörda fråga vara av stor betydelse för vårt lands nordligare delar. Förhållandena därstädes på kreatursskötselns område och beträffande tillgodogörandet av dennas produkter äro merendels ganska avvikande från de i det övriga landet rådande. De synas med fog kräva särskilda åtgärder i form av för kvinnor avsedda utbildningskurser.

Organisationen av dessa kurser är emellertid icke utan sina svårigheter, och förvaltningsutskottens yttranden tillkännage rätt skiftande uppfattningar härvidlag. Det vill dock synas mig, som om det av lantbruksstyrelsen nu framlagda förslaget skulle i allmänhet taget innebära en god lösning eller åtminstone den, som för närvarande har de bästa förutsättningarna för att ge ett gott resultat. Detta system har redan under flera år med framgång tillämpats inom Norrbottens län. På grund av att kreatursbesättningarna i Norrland i allmänhet äro ganska små, kunna kurser för ett större antal elever samtidigt icke gärna vara lämpliga med hänsyn till de praktiska arbetena. Ej heller böra kurserna göras alltför långa, enär man i sådant fall kunde befara, att svårighet skulle möta för eleverna att så länge vara borta från hemmet. Emellertid vill jag icke neka till, att den föreslagna tiden av 2 $\frac{1}{2}$ månad synes mig vara i kortaste laget, för att verkligt fruktbringande kunskaper skola kunna förvärvas och erfarenhet i det praktiska arbetet vinnas, vilka, när kursen är slut, kunna hålla stånd mot gamla vanor och plägseder på detta område. Det torde dock vara bäst att i början icke ställa anspråken för höga och låta erfarenheten visa, i vad mån ändringar i undervisningens anordning kunna vara önskvärda eller behövliga.

Att, såsom förslaget innefattar, även hemmamejerihushållning skall ingå i undervisningen, finner jag särdeles välbetänt.

Vad lantbruksstyrelsen föreslagit beträffande statsunderstöd till ifrågavarande kurser anser jag mig kunna till alla delar biträda. Då minsta elevantalet, som berättigar till statsunderstöd, är fem, blir minsta statsbidraget för kurs 500 kronor. Något villkor om frielever vid dessa kurser synes icke böra uppställas.

Jag har redan förut tillstyrkt, att understöd till obemedlade och mindre bemedlade elever vid dessa kurser må från anslaget till understöd åt vissa elever vid lantbruks- med flera skolor utgå med högst de nu av lantbruksstyrelsen föreslagna beloppen.

Då varje i överensstämmelse med villkoren anordnad kurs bör kunna komma i åtnjutande av statsunderstöd till nu angivet belopp, men detta, därest anslaget, såsom lantbruksstyrelsen föreslagit, bestämdes till visst högsta belopp, icke under alla förhållanden skulle vara möjligt, anser jag, att åt anslaget bör ges naturen av förslagsanslag i likhet med de å ordinarie stat upptagna anslagen till understöd åt lantmannaskolor och lanthushållsskolor. Mot att anslagsbeloppet nu upptages till 7,000 kronor har jag icke något att erinra.»

Utskottet.

Det av lantbruksstyrelsen framställda och jämväl av departementschefen tillstyrkta förslaget att till lantmanna- och lanthushållsskolor förlägga särskilda utbildningskurser för kvinnliga ladugårdsskötare synes utskottet vara ett lämpligt sätt för lösande av spørsmålet rörande ifrågavarande undervisnings organisation.

Då detta system även såsom departementschefen framhållit redan sedan flera år tillämpats inom Norrbottens län med gott resultat, avsluter sig utskottet härtill. Rörande frågan om statsunderstöd till kurserna i fråga har utskottet intet att invända mot det av departementschefen i detta avseende gjorda uttalande. Till förslaget att understöd till obemedlade och mindre bemedlade elever vid dessa kurser må till visst angivet belopp utgå från anslaget till understöd åt sådana elever vid lantbruks- med flera skolor har utskottet redan under punkt 1 här ovan tillkännagivit sin anslutning.

Storleken av det för ändamålet beräknade beloppet ger icke anledning till någon invändning från utskottets sida liksom ej heller förslaget att åt anslaget gives förslagsanslags natur.

Under åberopande av det ovan anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må till anordnande av utbildningskurser för kvinnliga ladugårdsskötare i Norrland och Dalarna i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet tillstyrkt plan å extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag av 7,000 kronor.

Stockholm den 4 maj 1917.

På jordbruksutskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.

Närvarande: herrar greve Hamilton, Ericsson, Petersson, P. Alfred, Åkerlund, Öberg, Nilsson i Linnås, Lundström, Barthelson, Magnusson och Tysk.

Reservation

under punkt 1:o
av herr *Lundström.*
